

Володимир Валігура

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Тетяна Валігура

PhD, викладач кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ДОМІНАНТИ МОДЕЛІ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ 3.0

Нині діджиталізація є чи не найвагомим чинником, який впливає на адміністрування податків. Податкові органи в окремих країнах перебувають на різних етапах шляху до повної цифрової трансформації. Можна виділити три етапи переходу від традиційного паперового адміністрування податків до повноцінної цифровізації цього процесу відомі як Адміністрування податків 1.0, Адміністрування податків 2.0 і Адміністрування податків 3.0 (рис. 1).

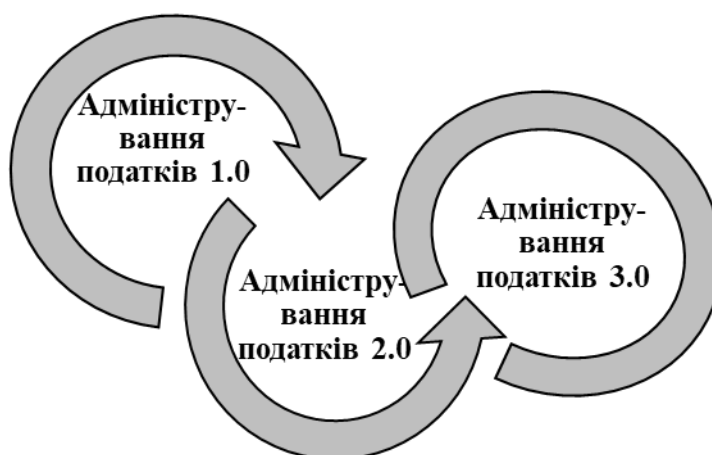

Рис. 1. Еволюція процесів адміністрування податків.

Джерело: побудовано авторами.

Адміністрування податків 1.0 представляє традиційний підхід до його здійснення, що характеризується ручними та паперовими процесами. Воно передбачало подачу платниками податків податкової звітності у паперовому вигляді та ручний її перегляд і обробку податковими органами. Однак такий підхід вимагав багато часу, призводив до помилок тому був неефективний. Крім того, паперові системи ускладнювали роботу з великими обсягами даних.

У відповідь на обмеженість Адміністрування податків 1.0 виникло Адміністрування податків 2.0, відоме як «електронне адміністрування». Ця модель спрямована на використання цифрових інструментів і підходів на основі даних для оптимізації процесів адміністрування податків. Податкові органи почали впровадження електронних систем подання звітності, що дає змогу

платникам податків подавати свої декларації в цифровому вигляді. Створено онлайн-портали для податкових платежів та операцій, що дозволяє платникам податків зручно виконувати свої податкові зобов'язання в режимі онлайн.

У рамках Адміністрування податків 2.0 податкові органи почали використовувати аналітичні інструменти та алгоритми для виявлення платників податків із високим ступенем ризику. Була налагоджена співпраця між податковими органами та іншими державними установами для полегшення обміну даними та інформацією з метою покращення роботи по дотриманню законодавства. Незважаючи на те, що Адміністрування податків 2.0 значно покращило цей процес, ще не реалізовано повний потенціал цифрових технологій у досліджуваній царині.

Адміністрування податків 3.0 передбачає майбутню модель, в якій оподаткування стане невід'ємною частиною цифрових екосистем платників податків. Наріжним каменем цього етапу адміністрування має стати налагодження автоматизованого зв'язку між електронними системами податкових органів та платників податків для безперебійного податкового адміністрування. Підключаючись до систем, які суб'єкти господарювання використовують для своїх операцій, транзакцій і зв'язку, податкові органи можуть значно зменшити помилки у формуванні податкової документації та знизити рівень порушення податкового законодавства.

Окреслені зміни ймовірно зумовлять низку додаткових викликів, пов'язаних зі стрімкою цифровізацією суспільства та економіки, які також можуть дедалі більше випробовувати поточну систему адміністрування податків. Такі виклики обумовлені наступними проблемами:

- доступ до інформації та її використання з огляду на зміну моделей роботи, бізнес-моделей і використання непрозорих цифрових активів, таких як віртуальні валюти;
- зміна суспільних очікувань щодо спільних державних та бізнес процесів;
- конфіденційність, безпека та прозорість щодо використання та контролю великих наборів даних.

Разом із усуненням деяких обмежень діючої податкової системи, посилення зв'язку з екосистемами платників податків у рамках Адміністрування податків 3.0 також дасть змогу податковим органам легше адаптуватися до майбутніх викликів, які неминуче виникнуть через зміну економіки та суспільства з часом. Замість того, щоб досягати різноманітних показників, податкові органи будуть більшою мірою узгоджені з мінливими системами, якими користуються платники податків, що допоможе звести до мінімуму тягар дотримання податкового законодавства та ймовірність виникнення нових податкових прогалин.

Адміністрування податків 3.0 вимагає розробки нової інфраструктури, що ляже в основу майбутнього податкового адміністрування. Складові цієї інфраструктури самі по собі забезпечать переваги. А понад це, поєднання таких складових з часом забезпечить більші переваги у вигляді безперебійного та

безперешкодного адміністрування податків, у тому числі через об'єднання з іншими державними організаціями, приватним сектором і міжнародними суб'єктами.

На рис. 2 представлено фреймворк побудови Адміністрування податків 3.0.

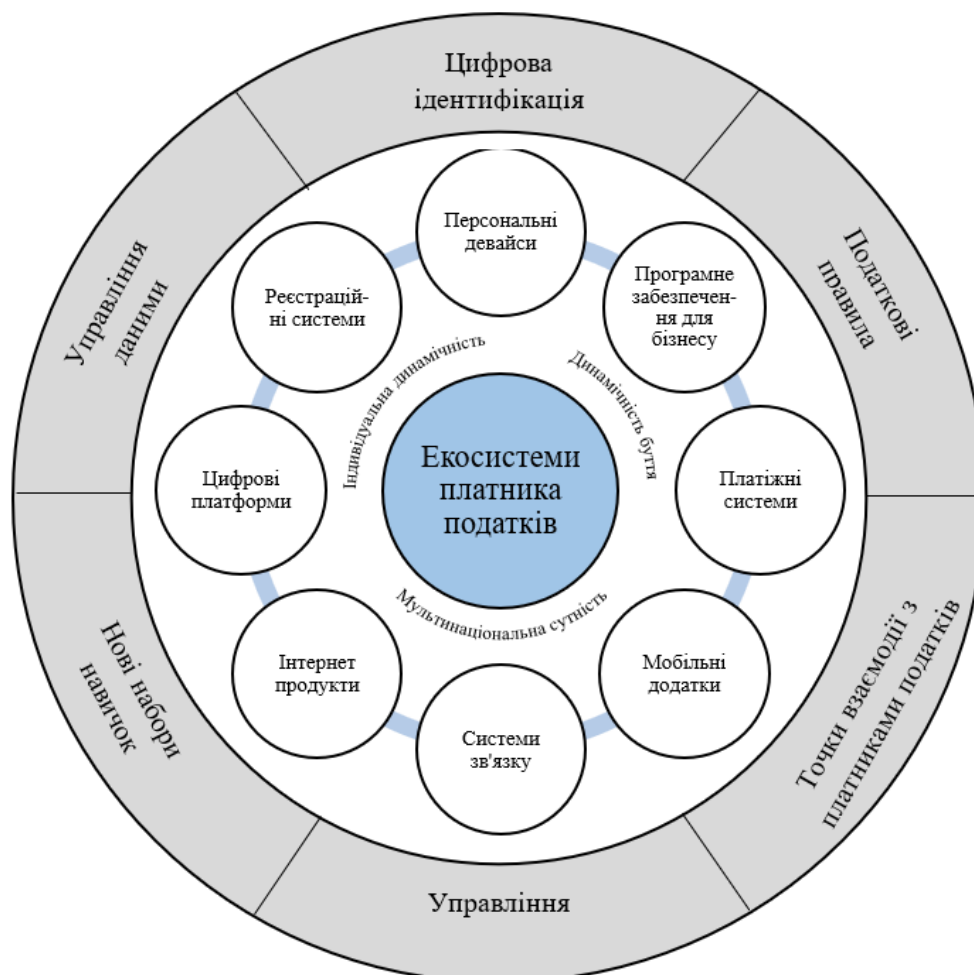

Рис. 2. Фреймворк адміністрування податків 3.0.

Джерело: складено авторами за [1].

Можна виділити шість складових інфраструктури Адміністрування податків 3.0:

- цифрова ідентифікація: підтримка безпечної та унікальної ідентифікації платників податків і громадян у спільній системі, що допомагає зменшити навантаження та перемістити обробку даних у фоновий режим, з'єднуючи екосистеми платників податків;

- точки взаємодії з платниками податків: сприяння залученню платників податків, у випадку необхідності, до процесів адміністрування податків (наприклад, через доступ до підтримки в режимі реального часу), дедалі більше шукаючи можливості для розміщення таких точок взаємодії в екосистемах платників податків, у тому числі більш автоматизованим способом;

- управління даними та стандарти: створення основи ефективного управління даними в податкових органах для досягнення максимальної

відповідності та мінімізації тягаря. Зокрема, це відбувається шляхом вибору місця обробки даних при здійсненні різних процесів адміністрування податків (в межах адміністрування, в екосистемах платників податків або в обох місцях), а також за допомогою встановлення вимог щодо якості, доступності та формування звітності про податкові та метадані, які характеризують функціонування екосистем платників податків;

- управління податковими правилами та їх застосування: прийняття та оприлюднення нормативно-правових актів, які даватимуть змогу ефективно здійснювати адміністрування податків та контроль, що забезпечить інтеграцію податкових правил у власні системи зацікавлених сторін, у тому числі в міру їх розвитку, водночас надаючи надійну та все більш віддалену гарантію для податкових органів;

- нові набори навичок: планування нових навичок, які знадобляться для розробки та функціонування діджиталізованого адміністрування податків з рідшим втручанням людини та з більшою підтримкою процесів штучного інтелекту;

- структура управління: керівництво розробкою, впровадженням і зв'язком інших елементів у межах податкових органів і у співпраці з іншими суб'єктами, як усередині країни, так і за кордоном.

Детермінантами втілення парадигми Адміністрування податків 3.0 є динамічність буття загалом, індивідуальна динамічність та мультинаціональна сутність. Динамічність буття та індивідуальну динамічність потрібно розглядати в рамках концепції «динамічності буття», сутність якої глибоко описана у праці М. Хайдеггера «Буття та час» [2]. Автор стверджує, що існування людини постійно змінюється під впливом часу та людської діяльності. Він вводить термін «Dasein», який можна охарактеризувати як «буття-у-світі», обґрунтовуючи, що останнє постійно перебуває в русі, адаптуючись до нових обставин і викликів. На нашу думку, ключовими обставинами трансформації парадигми адміністрування податків у напрямку 3.0 є стрімкий розвиток цифрових технологій при наявності факторів необхідності їх втілення у податковій царині. Таким фактором у світовому масштабі стала пандемія COVID-19, яка актуалізувала потребу дистанціонування процесів адміністрування податків. Ми вважаємо, що фактор динамічності буття є об'єктивним, натомість індивідуальна динамічність суб'єктивна і залежить від сприйняття реальності буття кожним індивідом і визначається готовністю до змін, які обґрунтовує динамічність буття. Саме рівень індивідуальної динамічності є тим фактором, який характеризує легкість та швидкі темпи впровадження Адміністрування податків 3.0. Іншим важливим чинником втілення цього процесу є мультинаціональна сутність екосистем платника податків. Останні тісно пов'язані суб'єктністю у міжнародному вимірі, що зумовлює потребу до втілення технологій Адміністрування податків 3.0 на міжнародному рівні багатьма країнами. Однак фіскальні традиції, суспільний менталітет, безпекові аспекти інформаційного середовища та багато інших факторів визначатимуть темпи впровадження такого рівня

адміністрування податків у кожній країні.

Сучасними інструментами або каналами Адміністрування податків 3.0 є персональні девайси, програмне забезпечення для бізнесу, платіжні системи, мобільні додатки, системи зв'язку, інтернет складові, цифрові платформи та реєстраційні системи. Саме за допомогою цих каналів має відбуватися інтеграція електронних систем податкових органів з екосистемами платника податків та здійснюватися побудова наведених вище складових інфраструктури Адміністрування податків 3.0.

Підводячи підсумки, зазначимо, що модель Адміністрування податків 3.0 починає поступово втілюватися в практику діяльності податкових органів різних країн. В Україні це найбільшою мірою відображається через систему електронного адміністрування ПДВ, в якій частково інтегровані електронні системи податкових органів та платників податків. Найближчі перспективи втілення такої моделі адміністрування вбачаємо в автоматичному формуванні податкової звітності для суб'єктів малого підприємництва, які перебувають на спрощеній системі оподаткування.

Список використаних джерел:

1. Tax Administration 3.0: The Digital Transformation of Tax Administration / OECD. 2020. URL: <http://www.oecd.org/tax/forum-on-tax-administration/publications-and-products/tax-administration-3-0-the-digital-transformation-of-tax-administration.htm>
2. Heidegger M. Sein und Zeit. 19. Auflage. Niemeyer, Tübingen. 2006. 458 p. URL: https://www.sas.upenn.edu/~cavitch/pdf-library/Heidegger_Sein_und_Zeit.pdf